

Strategi för att skapa förutsättningar för en förbättrad hälsa

Folkhälsostrategi 2022–2030 Söderhamns kommun

Beslutat av Kommunfullmäktige 2022-10-31	Gäller för Samtliga nämnder och styrelser inom Söderhamns kommun
Revideringshistorik	Rättslig eller annan grund:
Ersätter	Dokumentägare Patrik Jakobsson
Nästa revidering 2026-01-01	Dokumentansvarig Folkhälsostrateg

Innehåll

1.	Inledning	3
1.2	Syfte och omfattning.....	4
2.	Vad är betydelsefullt för folks hälsa	4
	God och jämlik hälsa – en rättighet	4
	Hälsans bestämningsfaktorer.....	5
	Social hållbarhet och folkhälsa.....	5
3.	Mål för folkhälsoarbetet.....	5
	Agenda 2030 – FN:s globala mål för hållbar utveckling.....	5
	De Nationella folkhälsomålen och barnkonventionen.....	6
	Andra relevanta mål	7
4.	Nödvändiga förutsättningar	7
5.	Strategi	8
	Strategiska utvecklingsområden.....	8
	Detta grundar sig de strategiska utvecklingsområdena på	9
6.	Ansvar och roller	11
7.	Uppföljning.....	11
8.	Utvärdering och revidering.....	12

1. Inledning

Folkhälsoperspektivet ska genomsyra all verksamhet i Söderhamns kommun. Strategin tar sin utgångspunkt i Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmål, de nationella folkhälsomålen och regionala mål. Det nationella folkhälsomålet är att skapa samhällsliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Den Strategi för hälsa som Sveriges kommuner och regioner tagit fram ligger till grund för folkhälsoarbetet i Söderhamn. Den anger att målet är en god och jämlik hälsa för alla, att alla välfärdstjänster ska ha god kvalitet och att arbetet för att nå en god och jämlik hälsa ska vara hållbart och uthålligt.

Söderhamns kommuns syfte är; ”I Söderhamn skapar vi tillsammans förutsättningar för framtidstro, livskvalitet och engagemang”. Det innebär att alla som bor eller vistas i Söderhamns kommun ska ha möjlighet att leva ett gott liv med delaktighet och inflytande över den egna livssituationen och hälsan. Därför behöver människan sättas i fokus i all kommunal verksamhet.

Det betyder också att kommunen har ett kompensatoriskt uppdrag att verka för att förutsättningarna för ett gott liv ska vara jämlikt och jämställt fördelat, vilket underlättar för alla invånare att ta ansvar för sina levnadsvanor och sin hälsa. Att främja hälsa är en nyckel till ett socialt hållbart samhälle.

Figuren visar hur jämlika möjligheter kräver förändrade strukturer och/eller att göra olika utifrån behov och förutsättningar – inte göra lika för alla. Bild hämtad från *Jämlikt Gävleborg – Rapport från jämlikhetsutredningen 2021*

I detta dokument presenteras en strategi för hur kommunens folkhälsoarbete ska utvecklas fram till 2030.

Följande strategiska utvecklingsområden har identifierats:

- God samhörighet och tillit mellan människor och till samhället.
- Barn och unga ska ha förutsättningar för ett gott liv.
- Förmåga och möjlighet till delaktighet, inflytande och ansvar i samhället

I arbetet med varje utvecklingsområde ska alltid följande perspektiv finnas med:

- Att bygga relationer och skapa förtroende – arbeta personcentrerat
- Aktiviteter/insatser som inleds tidigt i åldern eller tidigt i en process ger mer effekt för individen och samhällsekonomin.
- Aktiviteter/insatser ska sträva efter att öka jämlikhet och jämställdhet i hälsa.

1.2 Syfte och omfattning

Syftet med denna strategi är att tydliggöra kommunens utvecklingsområden för förbättrad hälsa hos Söderhamnarna. Detta för att kunna arbeta långsiktigt och utforma särskilda insatser där det finns störst behov. Samt ge vägledning till hur det dagliga arbetet ska bidra till förbättrad hälsa. Folkhälsostrategin och dess strategiska utvecklingsområden ska vara ett stöd för nämnder/bolag, förvaltning och sektorer när de planerar hur de ska genomföra sina politiska uppdrag och aktiviteter.

Strategins utvecklingsområden fokuserar på de faktorer som påverkar god och jämlik hälsa i en befolkning och inte på olika hälsotillstånd.

Eftersom hälsan i en befolkning påverkas av förhållanden inom många olika områden är det ofrånkomligt att folkhälsostrategin berör delar som återfinns även i andra styrdokument.

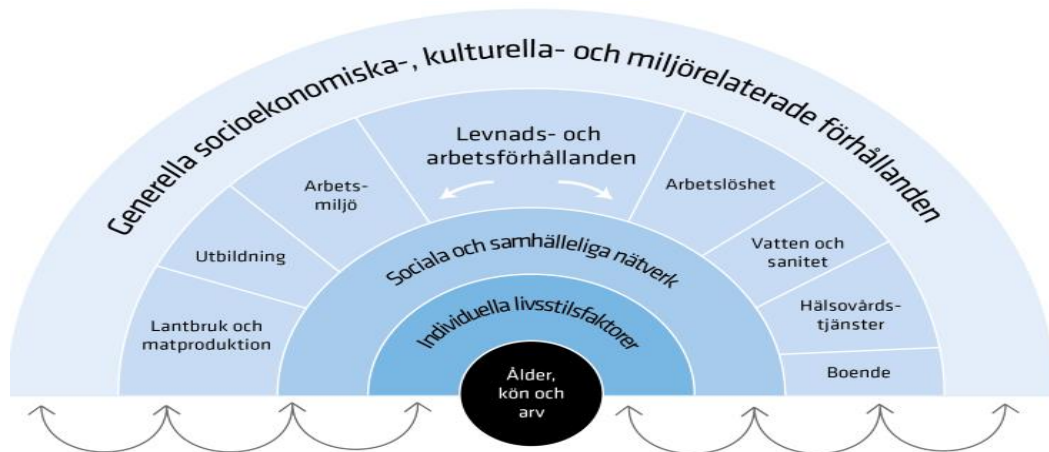
2. Vad är betydelsefullt för folks hälsa

God och jämlik hälsa – en rättighet

Världsgesundhetsorganisationen, WHO, beskriver hälsa som ett tillstånd av fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, och därmed inte endast frånvaro av sjukdom eller funktionsnedsättning. En god hälsa ska ses som en resurs för samhället och dess individer, och inte enbart som ett mål i sig. Till skillnad mot individens hälsa, är folkhälsa ett samlingsbegrepp för hela befolkningens hälsotillstånd. Det tar hänsyn till såväl nivån på hälsan som fördelningen av hälsan. En god folkhälsa innebär därför att hälsan ska vara så god som möjligt och så jämlikt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället. För att minska skillnader i hälsa behöver alla delar av samhället ta ett ansvar. Såväl den enskilda människan men även samhället i stort som kommunala verksamheter, hälso- och sjukvård, arbetsgivare, näringsliv och civila samhällets aktörer.

Hälsans bestämningsfaktorer

Det är många faktorer, många aktörer och många verksamheter som kan påverka förutsättningarna för god och jämlik hälsa. Figuren illustrerar vad som påverkar hälsan i en befolkning och kommer från Folkhälsomyndigheten:

Figuren visar vilka olika faktorer som påverkar hälsan. Såsom individuella livsstilsfaktorer, sociala och samhälleliga nätverk samt generella socioekonomiska-, kulturella och miljörelaterade förhållanden.

Att arbeta för en förbättrad hälsa för Söderhamnarna är ett långsiktigt arbete för att stärka och utveckla livsvillkor som främjar hälsa och förebygger ohälsa. Arbetet grundas på kunskap om befolkningens hälsa och om sambanden mellan samhällets utformning och folkhälsa. Folkhälsoperspektivet måste därför finnas med i alla delar av den kommunala verksamheten.

Medan ansvaret för individens hälsa är ett samspel mellan individ och samhälle – är folkhälsan i högre grad ett ansvar för samhällets politiska församlingar och dess myndigheter.

Social hållbarhet och folkhälsa

En central aspekt inom folkhälsa idag är social hållbarhet, att tillfredsställa grundläggande behov utan att äventyra kommande generationers framtid. Socialt hållbar utveckling handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls. Folkhälsa och social hållbarhet är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle med samhällsekonomiskt hållbar tillväxt.

3. Mål för folkhälsoarbetet

Agenda 2030 – FN:s globala mål för hållbar utveckling

Agenda 2030 är FN:s utvecklingsagenda som består av 17 globala mål samt 169 delmål. Den 14 juni 2018 beslutade regeringen om Sveriges handlingsplan för Agenda 2030. Med handlingsplanen vill regeringen stärka arbetet med att genomföra agendan och göra det tydligt hur myndigheter och andra samhällsaktörer kan bidra. Agenda 2030 och de globala målen syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga

rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. I agendan betonas att de tre perspektiven, det sociala, miljö- och ekonomiska, är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra. Alla tre perspektiven påverkar människors livsvillkor och hälsa.

Figuren visar FN:s globala mål för hållbar utveckling.

De Nationella folkhälsomålen och barnkonventionen

I juni 2018 antog Sveriges riksdag ett nytt nationellt övergripande mål för folkhälsoarbetet ”Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.” Riksdagen valde också att revidera målstrukturen för folkhälsopolitiken från 11 målområden till 8:

Figuren visar de 8 nationella målen för folkhälsoarbetet

Barnkonventionen ger en universell definition av vilka rättigheter barn har, och stipulerar vad som borde gälla för alla barn i hela världen. Definitionen ska gälla i alla samhällen, oavsett kultur, religion eller andra särdrag. Konventionen handlar om det enskilda barnets rättigheter¹.

Andra relevanta mål

Söderhamns kommuns översiktsplan ska främja en samhällsutveckling med jämlika och goda levnadsförhållanden och en långsiktig hållbar livsmiljö, idag och förkommande generationer. I den finns ett avsnitt om folkhälsa, idrott och friluftsliv som fokuserar på att det finns ett tydligt samband mellan aktivitet, hälsa och välbefinnande. Den tar även upp att idrott- och friluftsliv är ett profilområde i Söderhamn. Det ska stärkas genom att satsa strategiskt på att utveckla Hällåsen men även andra funktioner för besöksnäringen².

Övriga dokument som påverkar folkhälsoarbetet: Regional utvecklingsstrategi – RUS³, Valfärdsstrategi – Nätverk välfärd som antogs i Söderhamns kommunfullmäktige 2022-10-31 §227. Den kommer att publiceras på Regions Gävleborgs hemsida, samverkanswebben.

4. Nödvändiga förutsättningar

En särskild folkhälsostrategi är ingen garanti för ett gott folkhälsoarbete, men den ska fungera som ett stöd i det konkreta arbetet. En förutsättning för förbättrad hälsa för Söderhamnarna är långsiktighet och att folkhälsoarbetet blir en del av den ordinarie kommunala verksamheten.

Att bedriva ett framgångsrikt folkhälsoarbete kräver vissa förutsättningar, såsom att det finns styrdokument med mål beslutade av fullmäktige eller styrelse och därmed medföljande resurser. För att mål och strategiska inriktningar ska uppnås krävs att kommunens verksamheter genomför folkhälsofrämjande åtgärder som en naturlig del av den ordinarie verksamheten. En viktig utgångspunkt är att de olika verksamheterna bidrar utifrån den sakkunskap man besitter. Det är även viktigt med samordning för att uppnå synergieffekter, kvalitet, hälsofrämjande arbetssätt och måloppfyllelse i verksamheterna.

Denna strategi ska vara en del i den kommunala styrprocessen och integreras i såväl mål och budget som i andra vägledande styrdokument. Ett tvärsektorielt arbetssätt och även det breda ägarskapet är några av grundpelarna och anses vara framgångsfaktorer för ett långsiktigt fungerande folkhälsoarbete. Därtill krävs en aktiv samverkan med andra aktörer som region, myndigheter och civilsamhälle för att förverkliga ett gott liv och en god hälsa hos invånarna.

¹ [Barnkonventionen - UNICEF Sverige](#)

² [Söderhamn kommun-ÖP-2040_webb.pdf \(soderhamn.se\)](#)

³ [Regional utvecklingsstrategi Gävleborg 2020-2030 \(e-magin.se\)](#)

5. Strategi

För att nå Söderhamns kommuns syfte; ” *I Söderhamn skapar vi tillsammans förutsättningar för framtidstro, livskvalitet och engagemang*” utifrån ett folkhälso- och socialt hållbarhetsperspektiv behöver människan sättas i fokus. Det innebär att alla som bor eller vistas i Söderhamns kommun ska ha möjlighet att leva ett gott liv med en känsla av delaktighet och inflytande över den egna livssituationen och hälsan.

Ett samhälle med jämlika livsvillkor bidrar till att människor mår bättre, stärker sammanhållningen samt bidrar till ökad trygghet och tillit. En god folkhälsa skapas då i alla samhällsgrupper och bidrar till bättre livsvillkor och levnadsvanor för invånarna. Ett mer jämlikt samhälle blir tryggare med mindre kriminalitet och social oro. En medveten samhällsplanering underlättar för människor att vara fysiskt aktiva, känna sig trygga och må bra.

I arbetet ska alltid följande perspektiv finnas med:

- Att bygga relationer och skapa förtroende – arbeta personcentrerat
- Aktiviteter/insatser som inleds tidigt i åldern eller tidigt i en process ger mer effekt för individen och samhällsekonomin.
- Aktiviteter/insatser ska bidra till att öka jämlikhet och jämställdhet i hälsa.

Strategiska utvecklingsområden

Strategin anger riktningen för det folkhälsoarbete som ska bedrivas i Söderhamns kommun. Den prioriterar de mest angelägna områdena att arbeta med inom de kommande åren. Detta för att arbeta långsiktigt, kunna utforma särskilda insatser där det finns störst behov samt ge vägledning till hur det dagliga arbetet ska bidra.

Följande strategiska utvecklingsområden har prioriterats:

- God samhörighet och tillit mellan människor och till samhället
- Barn och unga ska ha förutsättningar för ett gott liv
- Förmåga och möjlighet till delaktighet, inflytande och ansvar i samhället

God samhörighet och tillit mellan människor och till samhället - För att må bra har människor behov av att känna samhörighet och tillit, känna sig inkluderade och ha möjlighet att påverka sina egna liv och samhällsutvecklingen. Tilliten mellan människor och till samhället i stort är grundstenar i en fungerande demokrati.

Barn och unga ska ha förutsättningar för ett gott liv - Att alla barn och unga har möjligheter till att leva hälsosamt och har möjligheter till utbildning är viktiga komponenter i en hållbar samhällsutveckling. Tidiga insatser för att ge barn goda förutsättningar att klara grundskolan och gymnasiet betyder mycket för barns välmående och möjlighet till framtida försörjning och god hälsa. Utbildning och arbete är även viktiga faktorer för inkludering och integration och därmed minska risken för utanförskap.

Delaktighet och inflytande - Delaktighet och inflytande är bland de mest grundläggande förutsättningarna för en god folkhälsa. Det finns en stark koppling mellan socialt deltagande, reellt inflytande och psykisk och social hälsa. Det handlar om att ingå i olika sociala sammanhang och att göra sin röst hörd.

Detta grundar sig de strategiska utvecklingsområdena på De strategiska utvecklingsområdena har identifierats och prioriterats i syfte att stärka folkhälsan och den sociala hållbarheten i kommunen. Som grund för prioriteringarna ligger en analys gjord utifrån ett flertal statistiska dokument. Bland annat följande: Jämlikt Gävleborg. Jämlikt Gävleborg är ett kunskapsunderlag om hur grundläggande livsvillkor fördelar sig i Gävleborgs län ⁴. Folkhälsomyndighetens folkhälsoenkät 2018 för invånare i Gävleborg. Den har bearbetats av samhällsmedicin på Region Gävleborg ⁵. Även statistik från Statens centralbyrå - SCB, Valmyndigheten och Kolada har använts.

Utbildningsnivå och skola - Det finns ett samband mellan hög utbildningsnivå och god hälsa. Ju högre utbildningsnivå desto bättre hälsa. I Söderhamn är det färre elever som går ut grundskolan med gymnasiebehörighet än riksgenomsnittet. Samtidigt är antalet invånare som har eftergymnasial utbildning lägre jämfört med riket och länet. Det är fler kvinnor än män i Söderhamn som har eftergymnasial utbildning. Elever som har föräldrar med en hög utbildningsnivå klarar i regel sin egen skolgång bättre.

Barnfattigdom – Enligt Rädda Barnen så lever närmare vart sjunde barn i Söderhamn i ekonomiskt utsatta hushåll, jämfört med länet där det är vart nionde barn. Det får allvarliga konsekvenser för barnens hälsa. Det finns en koppling mellan långtidsarbetslöshet och långtidssjukskrivningar och möjligheten att få goda ekonomiska

⁴ [Jämlikt Gävleborg. Rapport från Jämlikhetsutredningen \(regiongavleborg.se\)](https://regiongavleborg.se/jamlikt-gavleborg-rapport-fran-jamlikhetsutredningen)

⁵ [Folkhälsoenkäten 2018 - Region Gävleborg \(regiongavleborg.se\)](https://regiongavleborg.se/folkhalsoenkaten-2018-region-gavleborg) [Kommunprofiler - Region Gävleborg \(regiongavleborg.se\)](https://regiongavleborg.se/kommunprofiler-region-gavleborg)

förutsättningar. Andelen med låg ekonomisk standard i Söderhamn är hög jämfört med riket.

Inflytande - Många ungdomar vill påverka och ha inflytande över sitt liv och samhällsutvecklingen. Det gäller alla grupper även de som lever mer utsatt. Enligt LUPP (Ungdomsenkäten LUPP är verktyget för kommuner och regioner som vill veta hur unga mår, vad som är viktigt för dem och hur de ser på framtiden) 2019 är det däremot en låg andel som är engagerade och ser sig ha möjlighet att påverka.

Valdeltagande – Befolkningsunderlaget varierar mellan olika valdistrikt och därmed varierar valdeltagandet geografiskt. I riksdagsvalet 2018 skilde det över 26 procentenheter mellan det valdistrikt i länet med högsts valdeltagande och det med lägst valdeltagande. I Söderhamn var den siffran betydligt lägre, under 12 procentenheter. Lägst valdeltagande hade valdistriktet Söderhamn – Norrberget – Hägnan med 79,16 % och högst hade valdistriktet Söderhamn – Öster – Broberg – Färssjön med 90,84 %.

Psykisk hälsa – Ohälsotalet är högt i Söderhamn. Fler kvinnor än män har symtom på psykisk ohälsa. Andelen som har ett eller flera symptom på psykisk ohälsa ökar både i länet och riket. Detta får konsekvenser för den enskilde med en ökad risk att hamna i sjukskrivning.

Levnadsvanor – I riket minskar daglig rökning men det finns stora skillnader utifrån utbildningsnivå och ålder. I Söderhamn är andelen som röker dagligen högre än riksgenomsnittet. Andelen med riskabel alkoholkonsumtion har minskat över tid i riket. Söderhamn ligger på en lägre nivå än riksgenomsnittet. På frågan om man använt annan narkotika än hasch och marijuana så kan vi se en ökning i länet men den ligger under riksgenomsnittet. Andelen med övervikt och fetma har ökat både i länet och i riket. I Söderhamn ligger kvinnorna över riksgenomsnittet medan männen ligger nära riksgenomsnittet.

Trygghet och social tillit - Den upplevda tryggheten i Söderhamn är lägre än i jämförbara kommuner. Att stärka den upplevda tryggheten och sociala tilliten är viktigt för att skapa ett samhälle som alla kan ta del av och må bra i. Fler än riksgenomsnittet uppger i Folkhälsomyndighetens undersökningar att de har ett lågt socialt deltagande.

Hållbart och hälsofrämjande yrkesliv - Sjukpenningtalet i Söderhamn ligger betydligt över riksnivån och även över nivån i länet. Sjukpenningtalet är våren 2022 högre hos kvinnor 15,17%. Medan sjukpenningtalet hos män är 8,19%. Det är främst kvinnor i kontaktnära yrken, bland annat vård- och omsorg, som är sjukskrivna. Den största orsaken till sjukskrivningar hos kvinnor är psykisk ohälsa.

Demografiska utvecklingen – enligt SCB så prognostiseras befolkningsutvecklingen i Söderhamns minska fram till 2050 med cirka 2000 medborgare. Från 2020 på 25 492 till 2050 22 223 innevånare. Mellan åren 2020–2050 beräknas det ske en ökning av åldersgruppen 80+ med 61%. 2020 fanns det 1758 i åldersgruppen och fram till 2050 visar prognosen att det kommer vara drygt 2840 medborgare över 80 år. Den yrkesverksamma delen av befolkningen 20–64 år beräknas minska med drygt 13%.

Friluftsliv för både Söderhamnare och besökare - Söderhamnarna har nära till grönområden och därmed förutsättningar för ett rikt friluftsliv. Samtidigt uppger drygt en tredjedel av befolkningen i Söderhamn att de är stillasittande mer än 7 timmar per dygn.

6. Ansvar och roller

En förutsättning för förbättrad hälsa för Söderhamnarna är långsiktighet och att folkhälsoarbetet blir en del av den ordinarie kommunala verksamheten. Att tydliggöra de olika funktionernas ansvar och uppgifter underlättar för det gemensamma uppdraget och bidrar till framgång i folkhälsoarbetet.

Kommunfullmäktige fastställer Söderhamns kommuns folkhälsostrategi samt ansvarar för att skapa förutsättningar för dess genomförande i mål och resursplan och att efterfråga uppföljning i årsredovisning.

Nämnder och styrelser ansvarar för att i mål- och resursplan skapa förutsättningar för strategins genomförande samt att efterfråga resultat.

Kommundirektören ansvarar för att strategin är känd inom organisationen och att uppföljning i organisationens ordinarie styrsystem fungerar väl för rapportering till politiken. Ansvaret innebär att skapa förutsättningar för att folkhälsoarbetet synliggörs i ordinarie planerande och styrande dokument för verksamheterna och att målområdena kan följas upp.

Förvaltnings- och bolagschefer samt sektorschefer ansvarar för att känna till strategin och att strategins övergripande mål samt strategiska utvecklingsområden konkretiseras i verksamhetsplaner samt synliggörs i hållbarhetsboksut/årsredovisning. Dessa ansvarar också för att i planering av verksamheten skapa förutsättningar för strategins genomförande samt att efterfråga resultat.

Övriga chefer ansvarar för att känna till folkhälsostrategin samt att strategins övergripande mål och strategiska utvecklingsområden finns med i verksamhetens processer och relevanta handlingsplaner. I rollen ingår också ansvaret för att skapa förutsättningar för samverkan mellan verksamheter och expertområden när så krävs.

Medarbetares ansvar skiftar utifrån arbetsuppgifter och ansvarsområden men handlar om att aktivt delta i arbetet med att förbättra hälsan hos Söderhamnarna på olika sätt. Alla medarbetare har möjlighet att skapa hälsofrämjande möten oavsett vart det sker.

Invånare i Söderhamn är målgrupp för strategin. Utgångspunkten är individens rättigheter. Dessa ska tas tillvara i arbetet för en god och jämlik hälsa i Söderhamn. Invånarnas kunskaper, erfarenheter och berättelser är viktiga underlag i arbetet med god och jämlik hälsa. Det behöver därför ges möjlighet att föra fram dem på olika sätt. Det är invånarens upplevelser som avgör om de resurser som finns att tillgå för att uppnå god hälsa är likvärdigt fördelade, tillgängliga och rättvisa.

7. Uppföljning

Uppföljning ska utgå från strategins syfte, mål och prioriteringar: ”Har syfte och mål uppnåtts? Har prioriteringarna genomförts?”. Strukturerad och återkommande uppföljning är en förutsättning för senare utvärdering av strategin.

Strategins syfte är att tydliggöra kommunens utvecklingsområden för folkhälsa de kommande åren.

Utvecklingen av hälsan hos befolkningen kan följas med hjälp av ett urval resultatindikatorer genom statistik från register och enkäter. Flertalet av indikatorerna använts redan idag i kommunens verksamheter och inkluderas i mål- och resursplan, hållbarhetsbokslut och barnbokslut. De indikatorer som kan visa på förändringar i hälsan hos befolkningen bör tydliggöras. Det innebär att uppföljning i första hand sker i den ordinarie uppföljningen av verksamheten.

8. Utvärdering och revidering

En utvärdering sker efter fyra år av strategiperioden samt efter avslutad period.

I utvärderingen ska en sammanställning av indikatorerna göras. Det ska även framkomma vad som har gjorts och inte gjorts utifrån beslutad strategisk prioritering. Utvärderingen ska utgöra underlag för en eventuell revidering av strategin och efter avslutad strategiperiod för framtagandet av ny strategi för folkhälsoarbetet.